

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

* * *
Hela Svenska Kunga-Huset
Lifne Årans egen Sal!
Kong och Drottning Skåde ljust
Jämt i detta hundratal!
Gustaf ändtlig Spiran före,
Gudar och Gustafwer lif!
Underverk Han endast göre,
Segerfäll och Årorik!

Carla-wimplen njute heder
Härisfrån til Chinas strand!
Albertinas täcka seder
Winne hjertan, winne land!
Fredric våra plågor lifse
Uti fredens helga tjäll!
Krig och oro Han förwise
Vinda bort åt håklesfjäll!

Swea Rikes Råd och Ständer
Släcke lågan ej med blod!
Där ej elden återwänder,
Brinne ganumalt hjeltmod!
Kongars hjertan Herren bölje,
Att ej, öfwa wåld och mord;
Hela Christna werlden plöje!
Och upodde wunnen jord!

N:o I.

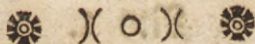
Götheborgska
Magasinet.

Lördagen, den 3 Januarii 1761.

Historiska Anmärkningar öfwer Jule-
Hög tiden, Nyårs- och Trettonde-Da-
gen*.

Det är ännu icke otwiflagtigt, hwad år Jesus
Christus föddes. Likaledes är man i fullkomlig
owisshet, på hwad dag i året det skedde. An war
icke det andra Seculum förbi, då Clemens Alexan-
drinus witnar, at ehuru somlige gjort sit bästa, at
så rått på denna Födelse-dagen, så hafwa de stad-
nat däruti, at den tilldraget sig i April eller Maj-
månad. Han nämner dock icke, at ännu firades
Christi Födelse uti församlingen. Epiphanius och
Eusebius, som lefde et par 100 år efter Clemens,
förklara sig för den 5 eller 6 Januarii. Augusti-
nus, än yngre än desse, säger efter berättelse, at
A 2 det

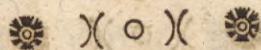
* Denna wakra afhandling om närwarande Hög tiden
behagar utantwifwel alle kännare, det är personer,
som sjelfwe försökt at uplysa någon af de mörkare wrår
i Christna Kyrkan.

det var den 25 December. I sednare tider hafwa somlige giffat til våren, andre til hösten. Alltså är wäl hos oss den 25 December den högtidelige dagen, på hwilken wi begå Frälsarens Födelse: men därföre är icke sagt, at han werkeligen på den dagen föddes. Om Christi Församling firat hans Födelses Högtid, förän i 300 åratalet, kan man ej weta: men det är ofelbart, at det skedde både hos Greker och Latiner allraförst på den 6 Januarii, då ock Christi Döppelse, jämte underverket i Cæna, firades, emedan man trodde, i anledning af Luc. 3: 23, at Christus blef född och döpt, och gjorde underverket på en och samma dag i året. Sedan Församlingen i Rom, kånste på Påswens Julii anstalt, draget Födelse-högtiden tillbaka til den 25 December; tillstyrkte Chrysostomus sin församling wid slutet af berörda 300 tal, at åswen så helga den dagen til samma högtid, i stället för den 6 Januarii. Underligt, at de som bodde i Orienten, där Kristus föddes, behöfde underrättas om rätta dagen ifrån Rom. At andre Österländske Församlingar efter handen följt den uti Rom antagna inrättning, är intet at twisla om.

Smarföre wille Latinska Kyrkan flytta Födelse-högtiden til den 25 December? Det är oförnekligt, at ärsfullige de Christnes heliga Solemniteter hafwa, först på et, sedan på annat ställe, både tillkommet redan i tredje Seculum, och därefter blifwet til antalet påöfke, medelst et wälment efterapande af de hedniske helgder, för at behaga hedningar, och winna dem til Christna sidan. På så-

dan

dan räkning kunde man tänka med somlige Häfdatelnare, at den Romerska glada högtiden Saturnalia gifwet den Christna hopen i Rom anledning, at fira Frälsarens högtid. Men Rom började sine Saturnalia på den 17 December, och slutade dem helt wist innom den 25. Jag har alltså den äran at göra en annan mening något mer bekant, som behagat Herr Hof-Rådet Gesner i Göttingen, i anledning af egna uprätter, jämte hwad Harduinus och Grævius tillförne anmärkt.

Uti den så kallade gamla Romerska Calender, författad år 326 eller 354, står wid den 25 Decemb. N. Inuicti, d. å. Natalis Inuicti. På de Romerske sten-skrifter och mynt förekommer Solen esomoftast under tilnamn af Inuictus; likaledes upwagtar Kejsar Julianus denna sin Gudomelighet med den äretitel *Avuictos*, på samma ställe där han upmuntrar sin andagt, at wärdeligen begå hånnes högtid. Solens födelse wil blott säga det, at hon börjar fjuta fart ifrån söder at norr, se Macrob. Saturn. l. c. 21, hwilket inträffar med wår 25 December. När alltså det hedna Rom firade Solens liksom födelse-dag, så på det de Christne ej skulle mistänkas för uteblifwande ifrån högtidelig Guds-jensst, utan i frihet och ro förrätta sin andagt; blef Solens högtid förädlad af de Christne, til at högtideligen begå Christi Födelse, hwars rätta dag och datum war obekant, såsom ofwankt förmåltes. All detta bestyrkes af ärsfullige Kyrkofädrens allusioner, dem jag nu får gå förbi. Läsa ren behöfwer ej påminnas, at wår Jul firas på

samma tid, som wåre hedne förfäder, medelst religieuse och glada bruk, undfågnade Solens återkomst alt närmare och närmare åt nordén.

2. Angående Nyårsdagen, då wi förnye åtanfan utaf Jesu Christi omskärelse och första blodsdroppars utgjutelse för werldens synder: til den högtiden har man knapt något sporr, förån i 500 talet. Men då utwisa det andra Prestemötets handlingar i Tours, at på något sätt har Franska Församlingen firat Christi omskärelse på den 1 Januarii och det klokan 8. Den 17 Canon är tydlig: jag har fått den utaf Herr Gesner. Ad calcandam gentilium consuetudinem patres nostri statuerunt, privatas in Kalendis Januariis fieri Litanias, ut in ecclesiis psallatur, & hora VIII in ipsis Kalendis Circumcisionis Missa Deo offeratur. Här af följer doch icke, at ännu då hafwa alla Christna Församlingar i Europa, än siber i Asien, helgat Nyårs-dagen i sådan affigt. Jämför i öfrigt Magasinet 1759, s. 10, 11.

3. Den 6 Januarii omtalas redan i 300 talet såsom Högtidsdag, och wi hafwe öfwantil infört de handlingar, som uti Christna Församlingen på den dagen firades, innan Jesu Födelses äminnelse flyttades därifrån, och förlades til den 25 Decem-ber. Wi begå den 6 Januarii högtideligen til äminnelse där af, at lärde, Naturkunnige och Stjernfloke mån ifrån Arabien upwaktade den nyfödde Frälsaren med deras tilbedjande. Man får tilstå i brist på urkunder, at denna högtid är långt yngre, än någöndera af de förut här omrörde. Ingalunda

galunda är meningen den, liksom kommo desse män just på den 13 dagen efter Jesu Födelse: Epiphanius gissar, at det skedde först i hans andra ålders år. At de waret Konungar, är en gammal sägen, som icke har smak af sanning. Det är öfwermåttan owist, om de woro tre; en del af de gamle hafwa föregifwet, at deras antal gick til 14. Den Påswiska fäsången har gifwet desse tre förmenté Konungar hwardera sit namn.

Desutan öfwas på en del ställen hos Catholikerne den widspelige seden, at wid denna tiden gå tre förklädde personer ur hus och i hus, med en lysande pappers-stjerna framför sig, til at föreställa tre tilbedjande och ofrande Konungar til Barnet, som ligger i waggan; emellan at dalra deras röster af sådane qwäden, hwilka likt med alt det öfriga, anstå så plumpe acteurer. Doch där det sker, sker det på landsbygden och i afstrokar, dit ingen särdeles sedighet för Gud eller människor hunnet. Men at dylika och än gröfre inlupne uptag kunnat strafföst idkas flera gånger å rad ifrån Jul til Trettonde tiden uti en lutherisk Stad, där Bibliska Historien borde med ömhet wårdas i sin renhet; det är beklageligt, och anføres nu med grämelse öfwer så ohöfwisst skämt med alswarsama saker på den ena sidan, och så mycken flathet på den andra.

Gothenius.

Utdrag af et Tal, hållet i Warberg.

Den 10 December förhördes ungdomen där i Scholan med mycken högtidelighet. Til barnens

muntran låto wederbörande sine Musikanter med Trompeter gifwa förhöret anseende. Och som Zalemannen, Herr Kyrkoherden Hammar, ofta önskat, at hela ungdomen måtte få någon underwising i Scholan, som kunde wara dem tjenlig, ehwad näringar de framdeles utwälja; så hade han denna gången lagat til et litet Tal om nödwändigheten af barna-upfostran, och därwid nödiga förbättringar: hwaraf jag nu lemnar et utdrag.

I början förestältes det grusweliga fördärf i förstånd och wilja, med hwilket människjan södes; et fördärf, hwilket omtalas i Skriften, och intygas af wilda Nationers exempel, som Hottentotters och Cannibalers; hwilkas blindhet och ilska war afföda så mycket wissare torde likna efter några slagter, om de lemnades utan underwising och efterdöme, som wi se både dumbhet och ilwilja wälsföra sig på oss, wagtat alla våra hjelpredor och medel at öfwerwinna dem. Därföre hafwa ej allena de gamle Israelliter och Christne, utan ock många estertänksama folkslag hos hedningar, funnet nödwändigheten af en god upfostran, på hwilken jämwäl staters hela wäl och förkofran berodt.

Julianus, Christendomens ilflugaste fiende, trodde sig med största lätthet winna sit syndiga ändamål, om all underwising affwures de Christne. Swärtemot arbetade de förste Christne Resare på den sammas förkofran med alla krafter.

Det woro de tider, då ansenliga stiftningar, testamenten och gåfwor stänktes därtill; hwilka sedan under det mörka Påswedömet misbrukades til munfars underhåll.

Re:

Reformationen bragte åter upfostringen på fötter, sedan den sednare waret den förras källa. Då indrogos wäl de mesta gamla stiftningar, kloster och klostergods: icke des mindre funnos wise Regenter, som bibehöllo et och annat til ungdomens underwising, hwaraf klostret Bergen wid Magdeburg ännu bär wedermåle.

Konungarne hafwa stadsföddt at förbättra läroanstalterna för sina länders ungdom, bland hwilka Höghetslige Konung Fredrich Wilhelm i Preussen i Berlin, Königsberg och Halle stält ärskilliga förfatningar i werket.

Konung Christian den slette i Dannemark invätade Catecheter och Scholähållare i alla församlingar, hwilket jämwäl hos oss utan någon kostnad kunde ske, på de orter, där kläckare underhållas på gamla sättet, til en otrolig bättnad för både Christendomen och landsens hushållning, om allena kläckarne fingo namn af Catecheter, och den förmännen at besodras til Presta-ämbeten, då wist en ansenlig del skulle helre taga emot sådana syster, än en stor del af våra Capellanier.

I skinnerhet hafwa Sweriges Konungar waret sorgfällige, at til våra lärosäten förskaffa de dräpeligaste män, och förse dem med tilräckeligt underhåll; ja med understöd och belöningar muntra landsens ungdom, hwilkas stora efterdömen blifwet af ärskillige Swenske Herrar och män berömligen efterföljde.

Warbergiska Scholan bewisar, at sådan Konglig nåd sträckt sig til de ringaste lärda werkstäder, hwar-

wid och Stadens Inbyggare gripa sig an efter all sin förmåga, och det är en glädje at se, huru samma håg brinner hos dem som nu lefwa, som hos Fäderna.

Frukten häraf har waret märkelig; ty som i synnerhet de gamlas hufwudaffigt har waret, at upamma prester, så hafwa och flere lärare kommet från denna lilla Scholan, än från de fleste i Riket*, utom det at wære lärningar ägt all förmån, då de kommet til högare läroställen härifrån**.

I anledning häraf förmanades Stadens Inwånare, at nyttja dessa förmåner, och ej låta afsträcka sig därpå, at ungdomen syssloättes med latinska språket, emedan de så låra at känna med det samma Gud, werlden och Fäderneslandets författningar, m. m. och genom detta fast än döda språket så begrep både i almänhet om alla språks lagar, och i synnerhet en lätt anledning til de Europaiske Språken, som med wår gamla latin äro i förwantskap.

Detta kunna de minna, om deras första och angelägnaste är tilböriligen nyttjas, innan de så med fördel antagas til någon borgelig handtering †.

Med

* Detta gaf anledning, at räkna efter, huru många Prester nu lefwa, som i sin unadom blifwet här undervisade; där nämndes 63, fast man ej twiflar, at näre blifwet förgåtne.

** Detta torde kunna besannas af dem, som nu äro wid Gymnasium.

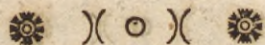
† Som en stor del af Stadens Borgerkap woro samlade, wäntar jag at denna förefälningen ej skal wara fruktlös.

Med alt detta behöfwer wår upfostrings-anstalt otalig förbättring. Det är nödigt, at undervisningen har affeende på näringsfängen. Naturalhistorien och Oeconomien har fått säte och stamma bland de lärda Wetenskaper; men Måtkonsten är i synnerhet oundbärlig, och tyckes tarfwa en egen Läromästare, hwarwid man ej kan wänta understöd af Stadens Inwånare, som utom des hafwa nog at draga sina wanliga bördor.

Til slut nämndes något om ungdomens lefvetider. En gosse wärer snart ifrån barna-lekar. Han bör ej lemnas at det ödet, at wälja sig en rolighet, som kan skada honom. Här föreflogs musiquen såsom en nyttig upmuntring*, hwilken, utom det nöjet hon gifwer ungdomen, kan göra nytta i församlingen, och wid hwarje handa högtideligheter hedra samhället.

Ändteligen förmanades ungdomen, „at söka bot för sina medfödde sjukdomar i förstånd och wilja. „At söka sanningen med flit, och wakta sig för „dumdriftighet och hellsflokhet, och at bära kundskapen med et stilla sinne, samt ej röras, utan tåga med klofhet, när dumheten talar högt. „At tro, det de som flipat sit förstånd alrabäst, äro „de olyckeligaste skade-djur, om ej wiljan blir förbättrad. „Swartil en tidig omwändelse och en „alf-

* Detta lyckades: wi började samma aften at fljuta tilhopa så mycket, at en Musicus kunde få wedergåning af dem, som kunde hafwa wilkor därtill, så at de fattige singo undervisning utan kostnad.

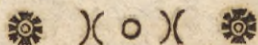
„alsvarlig Christendoms öfning är icke allenast den
„genaste, utan ock endaste vägen.“

Härpå företogs selskiva förhöret. En sedig mun-
terhet lekte i de unga ögonen; deras framsteg wif-
de sig till allas nöje, och hebrade läromästaren.

Meteorologiska Rön för Nov. månad.

Dag	Barom.	Therm.	Wind.	Väderlek.
1 f.	30,40	† 6	S. S. W. 1	flart.
e.	,12	† 6	S. S. W. 1	regn, omsf.
2	29,74	† 5	S. S. D. 0	mulet.
	,30	† 7	S. D. 2	regn.
3	28,90	† 8	S. S. W. 2	mulet.
	,82	† 8	W. S. W. 2	regn, mulet.
4	29,18	† 7	N. N. W. 1	regn, mulet.
	,30	† 7	N. N. W. 1	omsfist.
5	,50	† 5	N. N. W. 1	flart.
	,62	† 6	N. N. W. 1	flart.
6	,77	† 3	N. 0	flart.
	,67	† 5	S. S. D. 2	mulet, regn.
7	28,96	† 8	S. W. 2	mulet.
	29,33	† 8	S. W. 2	regn, mulet.
8	,64	† 8	S. 1	mulet.
	,80	† 8	S. 1	mulet.
9	,85	† 9	S. D. 1	mulet.
	,70	† 10	D. 1	regn, mulet.
10	,58	† 10	S. 1	halfklart.
	,66	† 10		halfklart.
11	,68	† 9	W. N. W. 1	flart, mulet.
	,70	† 9	W. N. W. 1	mulet.

Dag

Dag	Barom.	Therm.	Wind.	Väderlek.
12 f.	,60	† 9	S. D. 1	regn.
e.	,56	† 9	D. 1	regn.
13	,60	† 8	N. W. 1	regn.
	,87	† 8	N. N. W. 1	regn, mulet.
14	,95	† 5	S. 1	flart.
	,92	† 7	S. W. 1	flart.
15	,86	† 8	N. W. 1	mulet.
	,82	† 8	N. W. 1	mulet.
16	,62	† 7	N. W. 2	mulet.
	,56	† 7	N. W. 2	mulet, flart.
17	,82	† 3	D. 0	flart.
	,54	† 6	S. 0	mulet, regn.
18	,42	† 7	N. W. 2	flart.
	,70	† 7	N. W. 2	flart.
19	,50	† 8	S. W. 2	regn.
	,14	† 8	W. S. W. 2	regn.
20	,06	† 6	S. W. 1	mulet.
	,23	† 6	S. W. 1	mulet.
21	28,90	† 5	S. 1	regn.
	,85	† 5	D. 1	regn.
22	29,35	0	N. W. 1	flart.
	,57	- 1	N. 1	flart.
23	,88	- 2	N. 1	flart.
	,98	- 2	N. 1	flart.
24	30,12	- 3	N. D. 1	flart.
	,18	- 3	N. D. 1	flart.
25	,13	- 3	S. 0	halfklart.
	29,56	† 2	S. S. D. 0	snöflagg.
26	,80	† 3	S. S. D. 1	mulet.
	,88	† 4		snöflagg.

Dag

Dag	Barom.	Therm.	Wind.	Väderlek.
27 f.	30,16	† 3	N. D. 1	klart.
e.	,26	0	N. o	klart, mulet.
28	,34	- 2	N. o	klart.
	,40	- 3	N. o	klart.
29	,56	- 6	D. S. D. o	klart.
	,52	- 5		mulet.
30	29,90	† 6	W. 2	mul. hagel.
	,87	† 6	W. 2	regn, mulet.

Nätterne efter den 4, 5, 6, och et stycke fram på dagen, war frost, fast än quiksilfret icke sunket til fryspunkten, hwilket witnar, at i lusten måtte gifwas något mer än kölden, som gör is.

Swad Nytt i Staden?

Korta Stads-nyheter.

Winter-tingen för år 1761, begynnas med Åhs-härad i Weby den 20 Januarii; med Kullings-härad i Eklanda den 4 Februarii, och med Gåse-neds-härad uti Mörnlanda den 6 Martii.

Gotheborgske Wexelkursen.

Onsdagen, den 31 December.

Amsterdam	- 70	- -	M: f R: mt.
Hamburg	- 75	- -	M: f R: mt.

Ano

Ankomne äro Skepparne Swen Nilson ifrån Hamburg med mursten, Matthias M. Ahman ifrån Crofwoik med salt, Thomas Kullenberg ifrån Medelshafwet med barlast, och Gustaf Helsing ifrån Amsterdam med salt.

Utgångne äro Skepparne Solomon Sundberg til Livorno med järn, smide, tjära och sill, Samuel Newson til England, och Joh. Fr. Iben til London med järn.

Korta Lärda Nyheter.

Fabler eller Sagor äro Historier om saker, som tilbraga sig i den mögeliga werlden. Lärdomen innebär fölgagteligen inga nödwändiga påföljder, och tillämpningar til oss eller andra Nationer, fastän stälningen här wore til en del enahanda. Ty det som werkeligen är i den mögeliga werlden, är ju blott en mögelighet i denna. Moralen af alla wäl inrättade Fabler går således aldrig öfwer en rimelig och trolig sannolikhet, hwilken man gissar sig til, då belägenheten, som afmålas i Sagor, börjar blifwa werkelig.

Med detta Critiska förbehåll, har jag den äran, at presentera Sagan om Mercurius och Vulcanus, hwilken flugit kring öf annorlunda, än Mercurius sjelf i des yngre år. Olympen är den mögeliga werlden, där et samtal hålles mellan Mercurius och Minerva om Vulcanus, och des arbeten: saker, som omtalas af Mythologuer eller den poetiska werldens Häfdatefnare. Men Olympen har, som andra

dra platser, blifwet sig ganska olif efter nyare Geographien. Vulcanus wistas ej allenast här, utan har sina grufwor och gruf-smedar wid rötterna af berget. Man talar nu för tiden mindre om des gruf-drängar,

Brontes & Steropes, & nudus membra Pyrachmon,

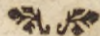
än om någre des Commissarier; som Gråferne aldrig namngifwet, mindre omtalat. Mercurius är nu mera self ej dräng, utan har ändteligen sådt en löpare, som wårklar pengar för wår gamle storhandlare. Ja, det är icke nog med denne betjenten: Olympen har ock nödgats, at sätta wisse Uppsyningsmän öfwer honom, m. m. Men penningewårklaren förstår sin konst, och måklar så med wissas interessen, at han ändå spelar mästare. Resten må genomgås i sjelfwa Sagan, som kan ej utan nögsam upmärksamhet läsas af alle owelbdige. Doch twiflar man, at råtta pulsådran blifwet affkuren.

Rundgörelser.

Hos Handelsmannen H. C. D. Swenson finnas til köps fulwurna swarta och hwita mulbårs-trån; samt åtskilliga sorter trågårds-frön.

Af Herr lector Rothhofs Hushåls-Lexicon är redan första arket utkommet: Pränumeration här i Staden kan hos mig erhållas mot 2 Dal. Smt.

Götheborgska Magasinet och Hwad Nytt i Staden, kostar i år, som i det förledna, 5 Dal. Smt, hwilka erläggas hos utgifwaren, eller på Postcontoiren.

Götheborgska Magasinet.

Lördagen, den 10 Januarii 1761.

Underdånige Tankar wid Nyåret.

Noolph Fridric, Swerges Drott,
Norra werldens största Prydnad!
Du förtjenar all wår lydnad
Genom blott at göra godt.
Såsom barn wi äro trogna.
Himlen styre Dina sät!
Och utaf Dit Majestät
Börje Swears sålhet mogna.

Wår Lovisa, landets Mor!
Stora egenskaper prisa,
Är at nämna blott Lovisa;
På Din Thron är Du så stor,
At de strålar som Du sprider
Reing en stel och frusen jord,
Göda i en faller Nord
Ålraljusta Sommartider.